

הרב יואל פרידמן

הנחת שתילי עצי פרי על דשא סינתטי

שאלה

(א) אדם פרטי הביא שתילים של עצי פרי מן המשתלה והניח אותם למשך זמן על דשא סינתטי ואחר כך נטע אותם בגינתו - האם צריך לספור שנות ערלה מחדש?
(ב) כמו כן נשאלנו שאלה דומה על ידי משתלה שמשווקת עצי פרי ללקוחות פרטיים. הבעלים רוצה שהמשתלה תיראה יפה ולכן הוא ציפה את שטח המשתלה בדשא סינתטי - האם אפשר להניח את השתילים על הדשא הסינתטי.
השאלה האם דשא סינתטי נחשב כמנתק וכשמניחים עליו שתילים יש למנות שנות ערלה מחדש או שמא נחשב כמחובר.

תשובה

כדי שיהיה אפשר למנות שנות ערלה מן המשתלה צריך שהעצים יהיו בשקיות או בכלים בעלי נקבים של 2.5 ס"מ קוטר, ושיהיו מונחים כל העת על הקרקע או על משטח באופן שהנקב / נקבים עומדים מול הקרקע. לכן צריך גם פיקוח והשגחה על המשתלה, שכן יש לוודא שהשתילים עמדו כל הזמן מתחילת ייצור השתיל על הקרקע. אם מעבירים את השתיל ומניחים אותו על יריעה מנתקת נפסק מניין שנות

הערלה ויש למנות מניין חדש מעת ההנחה האחרונה על הקרקע. בדשא סינתטי יש שני חלקים מרכזיים: הבסיס שעשוי מיריעה שמכילה חומרים פלסטיים שונים והסיבים של הדשא אף הם מחומרים פלסטיים, ודשא באיכות גבוהה הוא דשא בעל צפיפות סיבים גבוהה. הבסיס הוא יריעה תלת שכבתית מחומרים פלסטיים כגון פלריג ולטקס. ביריעה זו עושים פתחי ניקוז בקוטר 0.5 ס"מ כדי למנוע משקעים במקרה של גשמים עזים וכדי לעזור בספיחת המים באדמה. כמו כן לאורך היריעה יש שורות של תפירה לצורך חיבור הדשא הסינתטי ליריעה. המים מחלחים גם דרך שורות תפירה אלו (ראה תמונה). יריעה

זו דומה מאוד ליריעת פלריג שגם היא אינה אטומה לגמרי,¹ ומים יכולים לחלחל דרכה. דין יריעת פלריג נידון בעבר, והרה"ר לישראל מנחה להחמיר ולהחשיב יריעה זו כמנתקת לעניין ערלה, אך לעניין שמיטה אין אנו מחשיבים אותה כיריעה מנתקת. הרב יהודה הלוי עמיחי כתב² בנידון זה שהיריעה אינה מנתקת, ויש להחשיב צמחים שמונחים עליה כמחוברים לקרקע, ואני כתבתי³ שיש להחשיב את הצמחים כמחוברים כאשר השורשים, ואפילו הם קטנים, חודרים לקרקע. הרא"ש⁴ בתשובה דן על כרם שנטוע על הגג והוא קובע שהכרם חייב בערלה והפירות חייבים בתרומות ומעשרות. הטעמים בגינם מחשיב הרא"ש את הגג כחלק מן הקרקע הם: (א) דין הגג כמחובר בגלל שהוא קבוע. (ב) יונק מן הארץ. (ג) האוויר אינו מחשיב כתלוש. (ד) רגילים לזרוע כך. במקום אחר⁵ הסברתי שה'חזון איש' והגרש"ז אורבך נחלקו מהי משמעות הניקה של צמח שמצוי בעציץ. לפי הגרש"ז אורבך הניקה היא סימן שאין חציצה אבל באמת הצמח גדל מהאדמה שבעציץ. לדעת ה'חזון איש'⁶ לעומת זאת, הניקה אינה רק סימן אלא היא סיבה לקשר שבין הצמח לבין קרקע עולם. ואמנם הצמח גדל בעיקר מהאדמה שבעציץ, אך יש על כל פנים יניקה מועטה ממקום חיוב דהיינו קרקע עולם. לכן לפי ה'חזון איש' עציץ שמונח על רצפה של אבן נחשב מנותק אם אינו יונק מקרקע עולם, ואילו הגרש"ז אורבך⁷ סובר שעציץ שמונח על רצפת הבית נחשב כמונח על הקרקע ודינו כנקוב.

דשא סינתטי הנדון כאן, שונה מיריעה של פלריג כדלהלן, ולענ"ד יש להחשיבו כחלק מן הקרקע. מו"ר הגר"י אריאל הביא בשו"ת 'באהלה של תורה'⁸ את הקריטריונים של ה'חלקת יואב'⁹ לדין 'תלוש ולבסוף חיברו' ועל פי זה קבע באלו מקרים נחשיב יריעה או כל דבר המיטלטל לקבוע ולחלק מן הקרקע: (1) כשנעשה מתחילה על מנת לקובעו בקרקע (2) כשממש עם הקרקע (3) כשאינו ניכר אם הוא תלוש ולבסוף חיברו (4) כשנתחבר אל הקרקע בשני חיבורים (5) כשהכלי בטל מתשמישו ע"י חיבורו. ולאור הקריטריונים הנ"ל קבע הגר"י אריאל שיריעה של פוליאטילן לא נחשבת כחלק מן הקרקע. כאמור, נראה שדשא סינתטי שונה מיריעה של פוליאטילן ואף שונה מיריעה של פלריג. יריעה של פוליאטילן היא אטומה, אין המים מחלחלים דרכה וצמחים שמונחים עליה אינם יונקים מן הקרקע. יריעה של פלריג, בדרך

1. אומנם יש סוגים שונים של יריעות פלריג, וישנן יריעות שמוסיפים להן ציפוי פלסטי אטום, אך בדרך כלל הן אינן אטומות לגמרי.
2. הרב יהודה עמיחי, 'ערלה בשתילים המונחים על יריעת פלריג', התורה והארץ ה, עמ' 88-96.
3. התורה והארץ, שם, עמ' 97-103.
4. שו"ת הרא"ש, כלל ב אות ד.
5. התורה והארץ ו, עמ' 349-354.
6. חזו"א, שביעית סי' כב ס"ק א ד"ה ובין.
7. מנחת שלמה א, סי' מא אות ב; שם, ח"ג עמ' רכב אות ב; שם, עמ' רכג אות ב.
8. באהלה של תורה ג, סי' יא, עמ' 137.
9. חלקת יואב, יו"ד סי' לא.

כלל, אינה אטומה ומים מחלחלים דרכה, וכך הוא גם בדשא סינתטי, בשביל לאפשר ניקוז של מי הגשמים כאמור לעיל. עם זאת, קיים הבדל בין יריעה של פלריג לדשא סינתטי, ביריעה של פלריג מטרת פרישתה היא כדי לנתק את השתילים מן האדמה. המגדלים אינם רוצים ששתילי העצים ישתרשו באדמה והם אינם רוצים גם שיגדלו עשבים בשטח. בדשא סינתטי בוודאי מתקיימים חלק מן הקריטריונים שהזכיר ה'חלקת יואב'. הדשא הסינתטי נעשה מתחילה על מנת לקובעו באדמה. הוא משמש עם הקרקע והופך לחלק אינטגרלי ממנו. הוא מחובר אל הקרקע ביותר משני חיבורים. יתר על כן, כל מטרת פרישת הדשא הסינתטי היא תחליף לשתילת דשא טבעי, הוא קבוע במקומו והוא חלק מ'צמחי הגינה'. לכן נראה שלפי הגרש"ז אורבך, יש לומר ששתיל שמונח על דשא סינתטי לא גריעא מעציץ שמונח על צונמא (סלע) שדינו לדעתו כמונח על הקרקע. והוא הדין בעציץ שמונח על דשא סינתטי, שכן כאמור נחשב הדשא הסינתטי כחלק מן האדמה. ולדעת ה'חזון איש' שהזכרנו לעיל יש להחשיב את העצים שמונחים על דשא סינתטי כמונחים על הקרקע, כי אם המים מחלחלים דרך הדשא הסינתטי, השתיל גם מסוגל לינוק דרכו. ולא גריעא מעץ שמונח על כלי חרס אטום¹⁰ שחייב בערלה.¹¹

מסקנה

בהקשר ליריעה של פלריג כתבנו בספר 'הלכות הארץ' (עמ' 143) כך:
 יב. יריעת 'פלריג' מחוררת בנקבים קטנים (שעשויה רק משכבה אחת, ואינה מצופה בשכבת פוליאטילן, והמים מחלחלים דרכה) - אינה מנתקת, ואין צורך למנות מניין חדש של שנות ערלה...

ובהערה 123:

ראוי לציין שבהוראות הרבנות הראשית לישראל (בנטיעות מסחריות) נחשבת יריעת 'פלריג' ליריעה מנתקת, ואין להשתמש בה כדי להניח עליה שתילים. לאור האמור לעיל נראה שגם אם מחשיבים יריעת פלריג כיריעה מנתקת - מותר להניח שתילים של עצי פרי על דשא סינתטי, והקונה שתילים שהיו מונחים שם ונוטע אותם בגינתו אינו צריך למנות שנות ערלה מחדש.
 (1) לכן למעשה לגבי אדם פרטי שהניח את השתילים על הדשא הסינתטי - אין צורך למנות מניין חדש של ערלה.
 (2) לגבי משתלה שמשווקת עצי פרי לאנשים פרטיים, כיוון שיש כאן גם שאלה של מדיניות וכאמור מדיניות הרה"ר היא להחמיר בפלריג, לכן בע"ה נפנה את השאלה לרבנים הראשיים ולגדולי הפוסקים.

10. מזה הוכיח הגרש"ז אורבך, מנחת שלמה א, סי' עמ' שצח, שיש לצרף נקבים, כי בכלי חרס יש נקבים קטנטנים, וצמח יונק דרכו.

11. שו"ע, יו"ד סי' רצד סעי' כו, ירושלמי ערלה פ"א ה"ב.